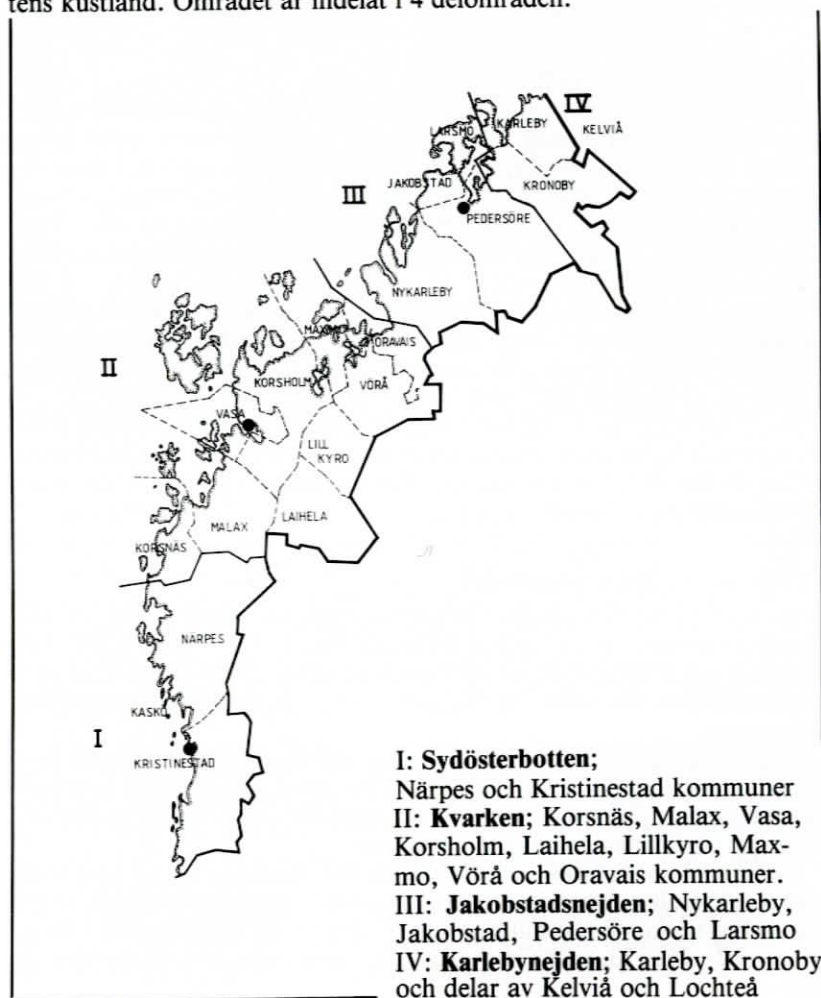

UGGLOR OCH DAGROVFÅGLAR I ÖSTERBOTTENS KUSTLAND REKORDÅRET 1989

Detta är ännu en kortfattad översikt över rovfågelförekomsten i Österbottens kustland. Området är indelat i 4 delområden.

Som av tabell 1 framgår hade ornitologerna i kustområdet främst satsat på kattuggla, tornfalk och hökuggla i fråga om holkutsättning hösten 1988.

	Delområde				Totalt
	I	II	III	IV	
Pärluggleholkar	50	340	100	342	832
Kattuggelholkar	8	68+	5	0	81
Slaguggleholkar	12	25	20	60	117
Tornfalkholkar	10	250	20	142+	422
Hökuggleholkar	0	50*	0	58+	108
Konstgjorda risbon	4	80	100	42	226

Tabell 1. Antalet kontrollerade holkar och konstgjorda risbon i olika delområden 1989.

+ = antalet ökat sedan 1988. * = avser antalet tornfalksholkar som är placerade i potentiella hökuggelbiotoper.

Förekomsten av dagrofvåglar och ugglor (bon/revir) 1989

ART	DELOMRÅDE			
	I	II	III	IV
Bivråk	1/1	6/11	7/0+	1/4-
Duvhök	19/6	30/19	41/0+	21/8
Sparvhök	2/7	4/17	0/1	2/14
Ormvråk	4/6	12/11	18/3	10/25
Blå kärrhök	1/12+	3/28++	2/7+	1/12
Brun kärrhök	0/1	0/11+	0/2	1/2
Lärfalk	3/0	1/10-	0/0	—
Stenfalk	0/1	0/3	0/1	0/3
Tornfalk	18/1+	51/34++	10/8++	44/31++
Berguv	18/18+	15/56+	12/26	9/33
Pärluggla	49/27++	102/115++	32/61++	139/198++
Hornuggla	7/13++	1/14++	14/12++	8/14++
Jorduggla	1/12++	6/12++	8/10++	4/39++
Sparvuggla	0/8+	0/12	0/4	1/6+
Slaguggla	3/1	4/6+	8/3	13/11+
Kattuggla	1/2	1/6	0/0	0/0
Hökuggla	3/1+	3/5++	1/0+	2/0
Lappuggla	2/1+	0/0	2/6+	1/1+

Tabell 2. Förekomsten av dagrofvåglar och ugglor år 1989 i Österbottens kustland.

+ = ökning, ++ = märkbar ökning och - = minskning i den rapporterade förekomsten jämfört med 1988.

Ett av kustlandets pärluggelbon beläget i Petalax med hona + 7 ungar. De 30—40 sorkarna visar pärlugglans och de andra sorkätande rovfåglarnas betydelse som biologiska sorkbekämpare! Förutsatt förstås att boplatser finns tillgängliga. Foto: R. Wistbacka.

Man kan lugnt säga att både klimatet och födotillgången betedde sig på bästa möjliga sätt inför och under häckningssäsongen.

Den milda vintern underlättade speciellt ugglornas övervintring när snötäcket aldrig blev så tjockt att det skulle ha hindrat jakten på sork. Snötäcket blev heller aldrig så tunt att det skulle ha försvårat sorkarnas övervintring. År 1989 var ett veritabelt sorkår i hela kustområdet. Speciellt märkbar var förekomsten i bl.a. Korsnäs—Malax—Jurva—norra Närpes samt i delar av Jakobstadsnejden och i Karlebynejden. I t.ex. Petalax hade pärlugglorna aldrig förut skådade sorkmängder i reservförråd i holkarna och till och med flygfärdiga ungar hade haft svårt att förtära all den sork de blivit serverade.

Då även skogsfåglarna hade en förekomst topp år 1989 var förväntningarna inför våren och sommaren rätt högt ställda.

Kommentarer

Bivråk: Arten har minskat under senare delen av 1980-talet och är försettningsvis rätt sällsynt. Minskingen i Karlebynejden beror på lägre inventeringsintensitet. I Teuva hittades år 1989 inte ett enda bivråkspår i en rovfågelruta som år 1983 ännu innehöll 5—8 åar. (Peltoniemi 1990)

Häckningsframgången är nu mycket bättre än under de dåliga åren 1987—1988 och av 15 häckningar producerade hela 10 st 2 ungar medan endast en misslyckades. Förutsättningar att bivråken skall kunna bli vanligare igen verkar således finnas.

Duvhök: 1989 var ett gott år för duvhöken och speciellt då den detta år för första gången var fredad hela året.

Arten bibehöll också sin numerär jämfört med 1988 och ökade i delområde III. Häckningarna lyckades också bättre tack vare det goda födölaget (delområde I, II och III) eller lika bra (delområde IV).

	DELOMRÅDE			
	I*	II	III	IV
Ägg//bo	3,8 (25)	—	—	3,5 (15)
Ungar/lyckad häckning	3,2 (37)	3,3 (14)	3,5 (36)	3,1 (16)

(* = hela SPLY:s område)

I Pedersöre i delområde III hittades hela 5 lyckade häckningar inom en rovfågelruta. I 5 bon fanns 5 ungar. Sådana kullar brukar förekomma endast under goda år. Från Kvarken rapporterades 1 misslyckad häckning och från Karlebynejden 3 men inget tyder på någon aktiv mänsklig förföljelse liknade den som rapporterats från Sydösterbotten. (Peltoniemi 1990)

Sparvhök: Antalet bofynd och rapporterade revir är fortsättningsvis rätt lågt med tanke på att sparvhöken nog är mycket allmännare än t.ex. tornfalken.

Antalet ringmärkta ungar varierade mellan 3 och 6.

Ormvråk: Förekomsten bibehölls på fjolårets förhöjda nivå i hela kustlandet och även i delområde I var antalet något högre än normalt. Häckningsframgången varierade enligt följande:

	DELOMRÅDE			
	I*	II	III	IV
Ungar/lyckad häckning	2,5 (10)	3,3 (12)	2,8 (17)	3,0 (6)

* hela SPLY:s område

Häckningarna förefaller att ha lyckats något bättre i de norra delarna och resultatet var överlag bättre än år 1988. I Korsholm och i Karlebynejden hittades ett bo med hela 5 flygga ungar. Det största rapporterade antalet bon/rovfågelruta var 5 (i Nykarlebynejden).

Blå kärrhök: Tack vare sorkförekomsten ökade den blå kärrhöken kraftigt i antal i delområden I—III medan förekomsten i Karlebynejden fortsättningsvis var riklig.

Blå kärrhöken är inte speciellt lätt att inventera med hjälp av revirkartering då förekomsten är riklig. Detta visar bl.a. Tuomas Lukkarinens fynd av 2 bon på samma kalhygge ungefär 500 m från varandra. Bona hittades genom att observera hanarna då de förde mat åt sina ruvande honor.

Det är således möjligt att de rapporterade observationerna endast avser en mindre del av den verkliga förekomsten.

I hela kustområden gjordes endast 4 bofynd. Antalet ungar i 4 bon var 4,5, 5 och 5.

Brun kärrhök: Förekomsten var av ungefär samma storlek som år 1988. En svag ökning verkar dock att ske i Kvarkennejden där nya revir hittats vid rätt små fågelsjöar.

Lärkfalk: Lärkfalken är en östlig art och fortsättningsvis sällsynt i våra nejder.

I alla fyra funna bon ringmärktes 3 ungar. Det som kunde noteras är att en del av reviren är belägna i högstammig tallskog omgiven av hyggen långt i från vattendrag.

Detta innebär att antalet potentiella revir i nejden är rätt stort.

Stenfalk: Fortfarande sällsynt.

Tornfalk: 1989 var en otroligt bra tornfalksommars i kustlandet och antalet rapporterade par var 177 jämfört med 68 år 1988. En ökning jämfört med det goda året 1988 skede således i alla delområden. En stor del av bofynden görs numera tack vare tornfalksholkar. Andelen holkhäckningar var 80 % i Kvarken och i Karlebynejden.

Användningen av holkarna varierade dock kraftigt mellan olika områden. (Wistbacka 1989)

	DELOMRÅDE			
	I*	II	III	IV
Ägg/bo	—	5,4 (40)	—	5,1 (20)
Ungar/lyckad häckning	5,1 (43)	5,0 (39)	4,4 (7)	5,0 (40)

* = hela SPLY:s område.

Häckningen lyckades något bättre i Sydösterbotten detta år. I övrigt var häckningsframgången den samma eller något lägre än år 1988. Det kan noteras att inga häckningar i Kvarken nu producerade mer än 6 ungar medan 2 kullar med 7 ungar hittades i Sydösterbotten och 1 i Karlebynejden.

Antalet par/rovfågelruta var som mest 10 i kvarken och 11 i Karlebynejden. Antalet holkar i rutorna var dock endast 12 och 16.

I Jurva konstaterade Kari Palo 17 häckningar i en rovfågelruta med 24 holkar.

Framtiden får dock utvisa om man i kustlandet med dess monotonare åkerlandskap kommer upp till motsvarande tätheter genom att öka holkantalet.

Berguv: En liten ökning rapporterades från delområdena I och II vilket torde bero på att berguvarna ropade mycket ivrigt pga det goda födöläget. I Kvarken hördes som bäst 5—6 uvar/rovfågelruta men detta överträffades förståss av de rovfågelrika östra delarna av Sydösterbotten där t.o.m. 9 revir/ruta noterades! (Peltoniemi 1990)

Den tidigaste ringmärkningen gjordes 1 månad tidigare än normalt. 1 bo hittades på en låg klipphäll i en tallmyr och ett annat hittades i en tät kärrskog dvs på platser som normala vintrar är täckta med ett tjockt snölager då häckningen inleds.

	DELOMRÅDE			
	I	II	III	IV
Ungar/lyckad häckning	2,6 (15)	2,5 (11)	—	2,4 (7)

Häckningarna lyckades i stort sett lika bra som år 1988. Även detta år hittades ett bo med 4 ungar i Karlebynejden.

Pärluggla: Otroligt. (Lagerström 1989) Kommentaren fälldes ifråga om pärluggleförekomsten i Tammerforstrakten 1989 och avser de 930 revir och 251 häckningar, som inrapporterades. Året var något av ett rekordår också i Österbottens kustland. Nya rekord ifråga om antal häckningar och beståndstäthet noterades. I Kvarken gav ugglelyssningen en föraning om vad som komma skulle. Mats Harju lokaliserade 20 revir i Sundom skärgård under 3 excursioner i mars och i Petalax hördes 20 pärluggar i en rovfågelruta under en kväll i början av mars.

I mars hade dessutom många ugghane tystnat då det tidigaste häckningarna inleddes redan under senare delen av februari.

Pärluggla. Foto: Hans Hästbacka.

Antalet bon/rovfågelruta var i Kvarken som mest 38/70 holkar. I detta område häckade pärlugglorna även på ovanligare ställen som i slaguggelholkar och i en tornfalkholk.

I Karlebynejden var den högsta tätheten 21 par/ruta (60 holkar) spridningen var stor; 5—21 par/ruta och medeltalet var 13,8 bon/ruta.

Jämförelser med övriga delar av kustlandet är svåra att göra då endast den ovannämnda rutan i Kvarken taxeras.

I Jurva var den maximala tätheten givetvis något högre; 42 bon/ruta. (Peltoniemi 1990)

I Kvarken hittades bon på oväntade platser. I en 1 ha stor liten skogs-dunge i Petalax hittades 2 bon endast 70 m från varandra. Tydligen var det samma hane som försökte föda upp bägge kullarna, vilket lyckades med den tidigare, i vilken 5 ungar blev flygga. I den senare kullen blev endast 1 unge flygg; kanske pga av minskad sorktillgång.

Även på andra ställe hittades pärluggelbon i smärre skogsdungar ute på stora åkrar.

	DELOMRÅDE			
	I*	II	III	IV
Ägg/bo	—	5,1 (44)	—	6,1 (105)
Ungar/lyckad häckning	4,2 (42)	5,0 (47)	3,8 (26)	5,2 (107)

(* = hela SPLY:s område)

Häckningsframgången var överlag en aning lägre än år 1988. I Karlebynejden ringmärktes hela 3 kullar med 8 ungar. I Kvarken misslyckades 19 häckningar dvs 19 %. Mården var skyldig till majoriteten av dessa misslyckanden. I Karlebynejden misslyckades 20 av 113 häckningar (18 %). Ingenting tydde dock på att mården varit skyldig till misslyckandena.

Missstanken är närmast den att andra rovfåglar tagit kål på pärluggelförrädrarna. I Sydösterbotten övergavs dock en stor del av de tidiga häckningarna (Peltoniemi 1990), vilket kan ha berott på klimatologiska faktorer.

En aning om pärlugglornas vidare öden kan CH-4988 ge. Den växte upp i juni—juli 1988 i en kull på 8 ungar i Malax. Våren 1989 häckade den i pärluggelholk med "mårdplåt" i rovfågelrutan i Petalax och 3 ungar blev flygga. På hösten var det dags för en färd västerut via Valsörarna som den passerade 16.10. Våren 1990 hittades den sedan häckande i Gävleborgs län i mellersta Sverige!

Hornuggla: Antalet ökade märkbart i mera området och för första gången hördes ett flertal hornugglor under uggellyssning i Kvarken.

Antalet par var år 1989 83 jämfört med 13 år 1988.

Totalsumman är ändå rätt låg jämfört med t.ex. Tammerforsnejden. (Lagerström 1989)

Männe en flitigare avlyssning av hoande hanar och flygga kullar skulle ha kunnat höja antalet rapporterade revir?

Jorduggla: Antalet ökade märkbart i hela kustlandet jämfört med år 1988.

Antalet bofynd var dock för lågt för utvärdering av häckningsresultatet.

Noteras kan att 1—2 par jordugglor hade revir på Söderfjärden. Det är dock bara en bråkdel av förekomsten under "den gamla goda tiden" på 1950- och 1960-talen.

Sparvuggla: Förefaller vara sällsynt men dåligt undersökt.

Slaguggleunge (maj 1989) från den första bebodda holken i rovfågelrutan i Petalax sedan starten 1986. Foto: R. Wistbacka.

Slaguggla: Verkar att öka i takt med att antalet utsatta holkar ökar.

Häckningarna lyckades bra. Antalet ungar var i medeltal 3,7 ($n = 22$), vilket är i genomsnitt 1 unge mer än 1988. 5 par lyckades föda upp 5 ungar.

Ett allmänt fenomen i uggelfinland är att slagugglan stadigt ökar medan kattugglan minskar något.

I många fall beror detta på att slagugglan övertagit hävdvunna kattuggelrevir, kanske ditlockad av en ny och rymlig holk.

Så hade tydligen skett i ett kattuggelrevir i Kvarken som varit känt ända sedan 1970-talet.

2 kattuggelholkar var tomta, men ur en gammal knipholk flög en uggelhona ut. En slaguggla, som med ett visst besvär arbetade sig ut genom en springa i taket. Ingångshålet var tydligen för trångt.

Det vore kanske skäl att dimensionera uggelholkar i kattuggelbiotoper så att slagugglan inte rymms in i dem.

Kattuggla: Trots det goda födöläget var antalet lika lågt som förut, även om en del observationer avser nya revir.

I 49 av de 54 kattuggelholkar som sattes ut i Kvarken hösten 1988 hittades bon/revir enligt följande:

pärluggla	11
kaja	2
knipa	2
talgmes	8
ekorre	2
tom	24
<hr/>	
	49

En aning om riskerna för en stationär art som kattugglan att bo i holkar gav de 2 pärluggelbon som plundrades av mård. Man kan heller inte förvänta sig omedelbara resultat i fråga om kattugglan och framtiden får utvisa hur det blir. I övrigt hördes, typiskt för ett sorkår, ett par hoande kattugglor ute i skogsbygderna; denna gång i Laihela.

Hökuggla: Hökugglan förekom nu andra året i följd i kustlandet och ökade något. Ropande hökugglor hördes för första gången i Kvarken. Många av häckningarna skedde i holkar.

Antalet ägg var 8 ($n=3$) medan antalet ungar var 5,8 ($n=5$). Häckningarna i Karlebynejden lyckades bäst och producerade 7 och 8 ungar.

Hökuggla. Foto: Hans Hästbacka.

Lappuggla. Foto: Hans Hästbacka.

Lappuggla: Lappugglan brukar häcka i Jakobstads- och Karlebynejden under verkligt goda sorkår.

Nu var turen kommen till Sydösterbotten, där de första bofynden sedan 1970 gjordes.

Det är mycket möjligt att lappugglor häckade i t.ex. Malax—Korsnäs men antalet kontrollerade risbon är mycket lågt i den delen av Kvarken. Sökandet efter lappuggelbon blir inte heller lättare av det faktum att ett par i Närpes hade valt att häcka i ett kråkbo! (Peltoniemi 1990) I bona ringmärktes 1, 2, 2 och 4 ungar.

Och sen då...

1989 var således ett verkligt toppår för de flesta av Österbottens rovfågelarter och för mången ringmärkare.

Den enda framkomliga vägen från en topp leder emellertid neråt och kantas nu av rapporter om kollapsade skogsfågel- och sorkbestånd, kalhyggen och täckdikning.

Det är således en angelägen om än inte alltid så trevlig uppgift att fortsätta dokumenterandet av utvecklingen av rovfågelpopulationerna i Österbottens kustland.

— Hur kommer t.ex. förändringarna i jordbrukslandskapet att påverka turnfalkens numerär?

— Klarar duvhöken av ytterligare en tid av kalhyggen?

— Vilken är sparugglans nuvarande status?

— Kommer år 1989 att om 3—4 år benämnas ”den gamla goda tiden”?

Intressanta frågeställningar som förhoppningsvis skall belysas av Österbottiska ornitologer i kommande upplagor av denna tidskrift.

Litteratur förteckning:

Pekka Peltoniemi 1990: Suupohjan petolinnut 1989 Hippiäinen 10-vuotisjuhlanumero 1990 (i tryck)

Lagerström 1989: Pirkanmaan pöllöillä yltäkylläisyyden ja nälän vuosi 1989. Lintuviesti 4/1989.

Wistbacka 1989: Uppsving för tornfalken i kvarken 1988—89; OA-Natur årg. 6. 1989.

Medverkande observatörer:

I. Sydösterbotten: Canne Lundberg, Hans Hästbacka, Patrick Byholm, Ivar Hagback, Yngve Granfors, Ole Andtfolk samt Kari Palo.

II. Kvarken: Jarl-Gunnar Andersson, Evert Arbelius, Johan Ahlquist, Anders Edman, Ulf Ehn, Allan Granfors, Mats Harju, Richard Hudd, Anders Isaksson, Sven Jungell, Hasse Lax, Tuomas Lukkarinen, Rune Lång, Sven-Erik Långqvist, **Pertti Malinen**, Bjarne Mara, Christer Nygård, **Allan Stenmark/ONK**, Martti Siltaoppi, Rolf Sandvik, Ole Storsved, Kari Pihlajamäki, Martti Peltola, Torsten Rabb, Sven Riska samt MLY:s arkiv.

III. Jakobstadsnejden: Gunnar Stara/JNN samt Sven Jungell.

IV. Karlebynejden: Sten Vikström, Matti Sykkö och Johnny Björk.

Jag vill rikta ett stort tack till alla observatörer och speciellt till dem som sammanställt delområdessammandrag.